

Date: 19th June-2026

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIV FIKRLASH
KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH (ONA TILI FANI MISOLIDA)**

Ismoilova Dilzoda Atabekovna

Xalqaro Nordik Universiteti 1-kurs magistri

Annotatsiya: Mazkur tezisda boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash kompetensiyalarini ona tili darslari orqali rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Kreativ fikrlash kompetensiyasining mazmun-mohiyati, uning o'quvchilar shaxsiyati va intellektual rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda ona tili darslarida qo'llaniladigan innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va ijodiy topshiriqlarning o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, nutqiy faolligi hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishdagi o'rni asoslab berilgan. Shuningdek, kreativ fikrlash kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari ona tili darslarida kreativ yondashuvlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirish va kompetent, ijodkor shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, kompetensiya, boshlang'ich ta'lim, ona tili fani, ijodiy faoliyat, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, nutqiy kompetensiya, mustaqil fikrlash, ta'lim samaradorligi.

Mavzuning dolzarbligi

O'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish, yangicha g'oyalar yaratish va innovatsion yondashuvlarni shakllantirish bizning bugungi kundagi eng oldi vazifalarimizdan biridir. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich ta'lim bosqichidayoq kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kreativ fikrlash kompetensiyasi o'quvchining mavjud bilim va tajribalariga tayangan holda yangi g'oyalarni ilgari surishi, muammolarga noodatiy yechim topishi, voqea-hodisalarga turli nuqtai nazardan yondasha olishi hamda o'z fikrini erkin va asosli ifodalash qobiliyatini anglatadi. Mazkur kompetensiya shaxsning intellektual rivojlanishi, kommunikativ faolligi va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinflarda ona tili fani o'quvchilarning nutqiy, mantiqiy va ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega. Matn bilan ishlash, hikoya tuzish, matnni davom ettirish, obrazli fikrlashga asoslangan topshiriqlar, bahs-munozara va ijodiy yozuv mashqlari o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Biroq amaliyotda darslarning ayrim hollarda reproduktiv xarakterda tashkil etilishi, tayyor bilimlarni o'zlashtirishga ko'proq e'tibor qaratilishi natijasida o'quvchilarning ijodiy fikrlash imkoniyatlari to'liq namoyon bo'lmayapti.

Shu sababli boshlang'ich sinf ona tili darslarida kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish, innovatsion metod va

Date: 19th June-2026

texnologiyalarni qo'llash hamda o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalarni takomillashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida e'tirof etiladi.

Tadqiqot maqsadi: boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash kompetensiyalarini ona tili darslari jarayonida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va innovatsion metodlar asosida samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqish hamda ularning ta'lim sifatiga ta'sirini asoslashdan iborat.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Kreativ fikrlash kompetensiyasining nazariy-pedagogik asoslarini o'rganish va tahlil qilish;
2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash;
3. Ona tili fanining kreativ fikrlashni shakllantirishdagi imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash;
4. Ona tili darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metod va texnologiyalarni tanlash hamda amaliyotga joriy etish;
5. O'quvchilarning ijodiy faoliyatini baholash mezonlarini ishlab chiqish;
6. Taklif etilgan metodlarning samaradorligini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti: boshlang'ich ta'lim maktablarida ona tili fanini o'qitish jarayoni tadqiqot obyekti sifatida belgilandi.

Tadqiqot predmeti: boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar, metodlar, vositalar va ta'lim texnologiyalari tadqiqot predmetini tashkil etadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi. Tadqiqotda ona tili darslari mazmuniga kreativ topshiriqlarni tizimli integratsiya qilish, o'quvchilarning mustaqil va erkin fikrlash faoliyatini rag'batlantiruvchi innovatsion metodlardan foydalanish hamda kreativ fikrlash kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish bo'yicha yangi ilmiy yondashuvlar ishlab chiqildi.

Mazkur yondashuvlar o'quvchilarning nutqiy faolligini, mantiqiy tafakkurini, ijodiy tasavvurini va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodlari va kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik asoslari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlardan kompleks foydalanildi. Jumladan, ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, suhbat, so'rovnoma, pedagogik tajriba-sinov ishlari, taqqoslash hamda natijalarni statistik tahlil qilish metodlari qo'llanildi.

Kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik asoslari o'quvchining erkin fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, yangi g'oyalarni ilgari surishi va o'z fikrini asoslay olishi

Date: 19th June-2026

bilan bog'liq. Shu sababli ona tili darslarida o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida kreativ fikrlashni rivojlantirishning quyidagi pedagogik shartlari aniqlandi:

- darslarda ijodiy va muammoli vaziyatlarni yaratish;
- o'quvchilarni erkin fikr bildirishga undash;
- turli javob variantlarini qabul qilish muhitini shakllantirish;
- guruhli va hamkorlikdagi ta'lim metodlarini qo'llash;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish;
- zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali

foydalanish.

Ona tili darslarida matn yaratish, hikoyani davom ettirish, berilgan so'zlar asosida yangi mazmundagi gap va matnlar tuzish, muammoli savollarga javob topish, rolga kirib hikoya qilish kabi faoliyatlar o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Shuningdek, "Aqliy hujum", "Klaster", "Sinkveyn", "Baliq skeleti", "INSERT", "Konseptual xarita" kabi interfaol metodlar o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini faollashtirib, bilimlarni mustaqil egallashiga yordam beradi. Natijada o'quvchilarda yangicha fikrlash, g'oya yaratish va o'z fikrini erkin ifodalash ko'nikmalari shakllanadi.

Ushbu metodlarning tizimli qo'llanilishi boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishga hamda ona tili fanini o'zlashtirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ona tili darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishning amaliy mexanizmlari va innovatsion metodlari

Boshlang'ich ta'limda kreativ fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Ayniqsa, ona tili darslari o'quvchilarning nutqiy, mantiqiy va ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi. Shu sababli dars jarayonida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, yangi g'oyalar yaratishga va muammolarga ijodiy yondashishga undovchi innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kreativ fikrlashni rivojlantirishning samarali mexanizmlaridan biri muammoli ta'lim texnologiyasidir. Bunda o'qituvchi o'quvchilar oldiga noodatiy savol yoki muammoli vaziyat qo'yadi va ulardan turli yechimlarni topishni talab qiladi. Masalan, matnni o'qib bo'lgach, "Agar voqea boshqacha yakunlanganida nima bo'lardi?" yoki "Siz qahramon o'rnida bo'lganingizda qanday yo'l tutardingiz?" kabi savollar o'quvchilarni erkin va ijodiy fikrlashga undaydi.

Shuningdek, hikoya tuzish, matnni davom ettirish, ertak yaratish, she'r yozish, maqollarga yangi mazmun berish kabi topshiriqlar o'quvchilarning tasavvur doirasini kengaytiradi. Bunday topshiriqlar orqali ular nafaqat til birliklaridan to'g'ri foydalanishni, balki yangi g'oyalarni shakllantirishni ham o'rganadilar.

Date: 19th June-2026

Tadqiqot davomida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Sinkveyn”, “Besh daqiqalik esse”, “Rolga kirish”, “Konseptual xarita” kabi interfaol metodlarning samaradorligi aniqlandi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi va ijodiy fikrlash jarayonini faollashtiradi.

Masalan, “Sinkveyn” metodida o‘quvchi berilgan mavzu yuzasidan besh qatorli qisqa ijodiy matn yaratadi. Bu usul o‘quvchining mavzuni chuqur anglashiga, asosiy g‘oyani ajratib olishiga va uni ijodiy ifodalashiga yordam beradi. “Klaster” metodida esa tushunchalar o‘rtasidagi bog‘liqliklar aniqlanib, yangi fikr va g‘oyalar shakllantiriladi.

Bundan tashqari, raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish ham kreativ fikrlash rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Multimedia taqdimotlari, interaktiv topshiriqlar, elektron resurslar va ta’lim platformalari o‘quvchilarning qiziqishini oshirib, ularni izlanishga va mustaqil bilim olishga yo‘naltiradi.

Natijada ona tili darslarida innovatsion metod va texnologiyalardan tizimli foydalanish o‘quvchilarning kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantiradi, ularning nutqiy faolligi va ijodiy salohiyatini oshiradi hamda ta’lim sifatining yuksalishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili

Tadqiqot jarayonida boshlang‘ich sinf ona tili darslarida kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metod va texnologiyalar amaliyotga joriy etildi hamda ularning samaradorligi tahlil qilindi. Tajriba-sinov ishlari davomida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash darajasi, mustaqil ishlash qobiliyati, nutqiy faolligi va yangi g‘oyalarni ilgari surish ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlar kuzatildi.

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, ona tili darslarida muammoli vaziyatlar yaratish, ijodiy topshiriqlar berish, interfaol metodlardan foydalanish hamda o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga imkon yaratish ularning kreativ fikrlash ko‘rsatkichlarini sezilarli darajada oshirdi. O‘quvchilar matn yaratish, hikoya tuzish, voqealarga mustaqil baho berish va o‘z fikrini asoslab ifodalashda ancha faol ishtirok eta boshladilar.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kreativ topshiriqlar bilan muntazam ishlagan o‘quvchilarda quyidagi ijobiy natijalar kuzatildi:

- mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlandi;
- muammolarga turli nuqtai nazardan yondashish ko‘nikmasi shakllandi;
- lug‘at boyligi va nutq madaniyati yaxshilandi;
- ijodiy faollik va tashabbuskorlik darajasi oshdi;
- jamoada ishlash va muloqot qilish kompetensiyalari rivojlandi;
- yangi g‘oya va takliflar bildirishga bo‘lgan qiziqish kuchaydi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kreativ fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda o‘qituvchining tashkilotchilik mahorati, dars jarayonining interfaol tashkil etilishi va o‘quvchilar uchun qulay psixologik muhit yaratilishi muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, o‘quvchilarning xato qilishdan qo‘rqmasdan o‘z fikrlarini erkin bayon etishlari kreativlikning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Date: 19th June-2026

Shuningdek, ona tili darslariga kreativ yondashuvning joriy etilishi ta'limning kompetensiyaviy modeliga mos ravishda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini ham rivojlantirishi aniqlandi.

Olingan natijalar boshlang'ich sinf ona tili darslarida kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metod va texnologiyalardan foydalanish pedagogik jihatdan samarali ekanligini tasdiqladi.

Xulosa va amaliy tavsiyalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf ona tili darslarida kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish o'quvchilarning intellektual salohiyati, nutqiy faolligi va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri bo'lgan kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarning bilimlarni amaliyotda qo'llay olishi, muammolarga ijodiy yechim topishi va yangi g'oyalar yaratishini talab etadi.

Ona tili fani mazmuni va imkoniyatlari kreativ fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Dars jarayonida muammoli vaziyatlar, ijodiy topshiriqlar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, muloqot madaniyati va mustaqil ishlash ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Ona tili darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar ulushini oshirish;
2. O'quvchilarni erkin fikr bildirish va o'z g'oyalarini himoya qilishga muntazam rag'batlantirish;
3. "Aqliy hujum", "Klaster", "Sinkveyn", "Rolga kirish", "Besh daqiqalik esse" kabi interfaol metodlardan tizimli foydalanish;
4. O'quvchilarning individual qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvni qo'llash;
5. Raqamli ta'lim resurslari va multimedia vositalaridan samarali foydalanish;
6. Kreativ fikrlash kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish va amaliyotga joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarida kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish o'quvchilarning shaxsiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mazkur yondashuv ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh va ijodkor avlodni tarbiyalash hamda zamonaviy jamiyat talablariga mos kompetent shaxsni shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. - Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi qarori. - Toshkent, 2021.

Date: 19th June-2026

3. Boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha Milliy o'quv dasturi. - Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023.
 4. Ona tili fanidan Milliy o'quv dasturi. - Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023.
 5. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot.- Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
 6. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: Iste'dod, 2018.
 7. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. -Toshkent: O'qituvchi, 2019.
 8. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
 9. Torrance E.P. The Nature of Creativity as Manifest in Testing. - Cambridge University Press, 2008.
 10. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. - Paris: OECD Publishing, 2023.
 11. Begimqulov U.Sh. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. - Toshkent: Fan, 2020.
- Internet resurslar:
- www.ziynet.uz ◀ - O'zbekiston ta'lim portali.
- www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi rasmiy sayti.

